

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sōkratus Scholastiku Kai Ermeiu Sozomenu Ekklēsiastikē Istoria

Socrates <Scholasticus>

Mogvntiae, 1677

De Vita Et Scriptis Socratis Atque Sozomeni.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14233

DE VITA ET SCRIPTIS SOCRATIS

ATQUE SOZOMENI.

SOCRATES igitur noster, ab hoc enim ordiemur, patriam habuit Constantinopolim. Ipse certe in libro quinto historiae Ecclesiasticae, cap. 24. se in ea urbe natum atque educatum fuisse testatur, & ob eam causam res illas praecipue commemorasse, quae in ea civitate acciderant. Grammaticae artis praecipue institutus est admodum adolescens, ab Helladio & Ammonio Grammaticis, qui tunc forte Alexandria profugi, Constantinopolim se receperant. Causam vero cur Grammatici illi Alexandria migraverint, si quis scire desiderat, eam inveniet relatum à Socrate in lib. 5. cap. 16. Nam cum templa Gentilium destructa essent Alexandriae, cura ac studio Theophili urbis illius Episcopi, Helladius & Ammonius Grammatici, quorum alter Jovis, alter Simii sacerdos erat Alexandriae, contumeliam hanc Deorum suorum aegre ferentes, relicta urbe Alexandria Constantinopolim profecti, domicilium suum illic collocarunt. Porro Gentilium templa Alexandriae destructa sunt Timasio & Promoto Consulibus, ut scribit Marcellinus in Chronico, qui annus erat undecimus Imperatoris Theodosii. Ex quo apparet, Socratem nostrum circa exordia principatus Theodosii in lucem editum fuisse. Quippe pueri anno aetatis circiter decimo tradi solebant Grammaticis erudiendi. Post haec Socrates Rhetoricam didicit sub Troilo Sophista, qui per id tempus summa cum laude eloquentiam docebat Constantinopoli. Id quidem disertè non dicit Socrates noster. Verum ex ejus verbis attentus ac diligens lector istud, quod dixi, facile colliget. Toties enim, tamque honorifice ejus mentionem facit, ut magistro Minerval solvere videatur. Nam & patriam ejus nominat, Siden Pamphyliae. Ejusque discipulos commemorat haud paucos, Eusebium scilicet Scholasticum, & Silvanum atque Ablabium Episcopos. Denique in libro septimo Anthemium Praefectum Praetorio, qui Theodosio Juniore adhuc puero rempublicam administrabat, Troili Sophistae consiliis praecipue usum esse scribit. Ubi etiam illum hoc exornat elogio. *ὁ μὲν ἔστιν αὐτῶν φιλοσοφίας* (sic enim scribendum est, ut in appendice annotationum monui) *ἢ καὶ τῶν πολιτικῶν φρόνων τῶν ἀνδρῶν ἐφάμιλλος ἐστίν.* Id est: *qui praeter philosophiam, quae in ipso inerat, civilium quoque rerum prudentiam par Anthemio esse videbatur.* His rationibus adductus, Socratem nostrum in Rhetorica Troilo magistro usum fuisse existimavi. Verum de hac re unusquisque pro arbitrio suo statuet. Sciendum porro est, Veteres non raptim ac properanter, sicut nunc fieri solet, sed longo admodum tempore, Eloquentiae operam dedisse. Certe Gregorius Nazianzenus in carmine de vita sua testatur, se anno aetatis tricesimo Athenis discessisse, cum in ea urbe Oratoriae artis praecipua didicisset. Post haec Socrates relicta Troili schola ad forum se contulit, & causas agitavit Constantinopoli. Unde cognomentum adeptus est Scholastici. Sic enim Advocati eo tempore dicebantur, ut jampridem ab aliis observatum est: non quod in scholas relati essent: sed quia juvenes ex Rhetorum scholis profecti, artem hanc profitebantur. Tandem vero abjecta causidicina, ad scribendam Eccle-

Ecclesiasticam historiam animum suum applicuit. Qua in re, & iudicio & diligentia usus est singulari. Ac iudicium quidem, declarant observationes ac sententiæ passim in libris eius in texta: quibus, meo quidem iudicio, nihil est illustrius. Diligentiam vero, cum alia multa testantur, tum illud in primis, quod temporum notam, id est Consulatus & Olympiadas sæpenumero apponit, præsertim ubi res quasdam majoris momenti commemorat. Neque verò historiam suam negligenter ac supine conscripsit, quemadmodum Rufinus Aquileiensis, qui duos libros historiæ Ecclesiasticæ, quos Eusebii Cæsariensis libris attextuit, memoriter mihi videtur composuisse. Longè aliter Socrates noster, qui conquisitis undique optimis monumentis, id est, epistolis Antistiti, actis synodalibus, & libris Ecclesiasticorum Scriptorum, ex eorum fide historiam suam elucubravit. Cumque in prima editione operis sui, Rufinum secutus, Synodum Tyri & relegationem Athanasii in Gallias, principatu Constantii Augusti retulisset, lectis postea Athanasii libris errorem suum animadvertit. Quare necesse habuit, novam editionem historiæ suæ instituire, in quâ tum erratum illud, quod dixi, emendavit; tum alia quædam adjecit, quæ in prior editione desiderabantur, ut ipse testatur in principio libri secundi. Ex quo apparet, quantâ nobis facienda sit hæc Socratis historia, cui scriptor ipse ultimam manum adhibuit. In scribenda autem historia usus est Socrates stylo simplici atque abjecto, idque de industria; quo ab omnibus facilius intelligi posset, ut ipse testatur in exordio libri primi ac tertii. Illud enim sublime & ornatum dicendi genus, panegyricis potius orationibus, quàm rerum Ecclesiasticarum historiæ convenire existimavit. Porro historiam suam nuncupavit Theodoro cuidam, quem in principio libri secundi, facrum Dei hominem appellat, perinde ac Eusebius noster Paulinum Episcopum Tyri compellat in exordio libri decimi. Quisnam autem sit hic Theodorus, mihi quidem incompertum est. Neque enim Theodorum Mopsuestiæ Episcopum esse crediderim, cum Socrates historiam tuam conscripserit post obitum Theodori Mopsuesteni. Sed jam tempus est, ut de eius secta ac religione, sicut initio polliciti sumus, inquiramus.

Baronius quidem in Annalibus, & Philippus Labbæus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, Socratem nostrum sectâ Novatianum fuisse affirmant. Idem etiam ante illos censuit Nicephorus in proœmio historiæ Ecclesiasticæ, his verbis; *ὁ τῶν πρεσβυτέρων, ἔ μὴν δὲ γὰρ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀεὶς Σωκράτης*. Id est: *Es, qui cognomine quidem καὶ ἀεὶς, sed animo minus puro fuit, Socrates*. Quod non ita accipiendum est, quasi Socrates καὶ ἀεὶς cognominatus sit, sed ut Novatianum illum fuisse significetur. Nam Novatiani sese catharos appellabant, ut docet Canon octavus Concilii Nicæni. Idem Nicephorus in libro 11. capite 14. ita scribit de Socrate. *Hæc sibi renuntiata esse Socrates (qui hoc loco non abhorrere se à Novatianorum institutis palam præ se fert) à sene quodam scribit Es c.* Cur autem Novatianus à plerisque habitus sit Socrates noster, causæ nec paucae sunt, nec leves. Primum enim seriem Episcoporum Novatianorum, qui Constantinopoli Ecclesiam illorum rexere jam inde à Constantini temporibus, diligenter commemorat, notatis etiam Consulibus, quibus singuli ex hac

luce migrarunt. Deinde unumquemque eorum summis effert laudibus, præcipue Agerium ac Sifinium, Chryſanthum ac Paulum. Cujus etiam precibus miraculum quoddam perpetratum eſſe ſcribit Conſtantino- poli. Deniq; cuncta, quæ ad ſectam Novatianorum pertinent, tanta cura ac diligentia perſequitur, ut huic ſectæ addictus fuiſſe videatur. Verum ſi quis hæc accuratius examinare voluerit, nihil in his reperiet, quod Socra- tem noſtrum Novatianum fuiſſe convincat. Nam & Arianorum Epifco- pos, qui Conſtantinopoli Eccleſiam illorum adminiſtrarunt, pari diligen- tia enumerat: nec tamen idcirco Arianus fuiſſe dicitur. Cuncta etiam, quæ Arianis & Eunomianis ac Macedonianis contigerunt Conſtantino- poli, non minore ſtudio retulit, quam quæ Novatians contigerunt. Cu- jus quidem rei ipſe rationem reddit in lib. quinto cap. 24. ubi ſcribit id ſibi proſiſtum fuiſſe, ut ea potiſſimum commemoraret, quæ Conſtantino- poli acciderant, tum quod ipſe in ea urbe degeret, in qua & natus fuerat & educatus: tum quod res in ea civitate geſtæ, illuſtiores eſſent & memo- ria hominum digniores. Quod ſi quis objiciat, Arianorum Epifcopos non perinde laudari à Socrate ac Novatianorum, facilis eſt reſponſio. Quippe Arianorum Epifcopi, qui tum Conſtantinopoli degebant, longe inferiores fuere Epifcopis Novatianorum. Horum enim Eccleſia per illa tempora multis ac præſtantiffimis Sacerdotibus abundavit. Idque Sozo- menus etiam ſuo teſtimonio confirmat, qui elogia eorum refert, Socratis noſtri elogiis ſimillima. Quocirca aut Sozomenum quoque Novatia- num fuiſſe dicendum eſt, ut Socrates noſter abſolvendus ab hac calumnia. Atqui conſtat Sozomenum non fuiſſe Novatianum. Nam ut omittam teſtimonium Theodori leſtoris, qui in epiſtola quam hiſtoria ſuæ Tripar- titæ præfixit, eum *μακαριώτατον* appellat, ipſe in libro nono inter fuiſſe ſe ſcribit proceſſioni publicæ, quæ in honorem quadraginta Martyrum Conſtantinopoli celebrata eſt, Proculo Eccleſiam urbis illius adminiſtran- te. Ex quo manifeſte colligitur, Sozomenum Catholicæ communionis hominem fuiſſe, quippe qui unâ cum Catholicis ſupplicationi publicæ interfuert. Fateor quidem Socra- tem noſtrum favere plerumque No- vatians: ut cum Novatianum ſectæ illius auctorem inter Martyres nu- merat, cum Novatianos arctiſſima benevolentia conjunctos fuiſſe dicit Catholicis, & unâ cum illis in Eccleſia Deum oraffe: cum Sifinii oratio- nem commendat, quam habuit adverſus dictum illud Chryſoſtomi: etiam ſi millies pœnitentiam egeris, accede. Verum aliud eſt, favere Novatians: aliud Novatianum eſſe. Potuit quidem Socrates noſter favere Novatians, ſeu quod neceſſitudine ac familiaritate iisdem conjunctus eſſet, ſeu quod eorum diſciplinam atque abſtinentiam probaret. Fuit enim, quantum quidem ex ejus libris colligere poſſumus, paulo ſeverior. Sed Novatia- num illum fuiſſe, ægre admodum mihi perſuaſerim; præfertim cum ex aliquot locis, quæ in ejus hiſtoria occurrunt, contrarium mihi videar deprehendiſſe. Primum enim in libro 2. cap. 38. *τῆς τῆς ἐκκλησίας* non ſemel appellat Catholicos; eosque opponit Novatians. Novatians ergo extra Eccleſiam fuiſſe agnoſcit, quod profecto nunquam faceret, ſi No- vatians ſectam amplexus fuiſſet; Sed & in libro ſexto, capite 20. & 23. Novatians inter hæreticos nominat, cum Arianis ſcilicet Macedonianis

& Eunomianis. Denique ex capite 19. ejusdem libri apertè colligitur, Socratem Novatianum non fuisse. Primò enim Ecclesiam perpetuo appellat simpliciter & absolute, Ecclesiam Catholicorum: opponens eam Ecclesiis aliarum sectarum, de quibus agit in sequentibus Capitibus, Ariatorum scilicet, Novatianorum & Eunomianorum. Deinde consilium illud Nectarii, qui pœnitentiarium presbyterum sustulit, non obscure reprehendit. Ait enim hoc factò datam esselicientiam peccantibus, cum nemo esset, qui peccantes coargueret. Quæ quidem sententia proficisci non potest ab homine Novatiano, cum Novatiani, nec pœnitentiam nec presbyterum pœnitentiarium unquam admiserint, ut ibidem testatur Socrates. Accedit testimonium Theodori lectoris, qui in epistola quam historiæ Ecclesiasticæ præfixit, Socratem & Sozomenum ac Theodorum *αὐτοὺς θεοφιλῆς*, appellat, id est viros pios Deoque acceptos. Porro Theodorus lector in eadem urbe & iisdem ferè temporibus vixit, quibus Socrates, Anastasio scilicet imperium administrante. Denique Petrus Halloixius in notis ad vitam beati Irenæi pag 664. idem nobiscum sentit. Disputans enim adversus Baronium, qui ad annum Christi 139. ita scripserat: *Hæc Socrates Novatianus, cum Judæis ipse quoque celebrans Pascha decima quarta luna &c.* hæc ait. *Et quod Socrates dicitur Novatianus, dupliciter capi potest. Uno, quod faverit interdum Novatiani: quod etiam scribit Belarminus in libro de scriptoribus Ecclesiasticis ad annum Domini 440. tam de illo, quam de Sozomeno. Altero, quod fuerit hæreseos Novatianorum. In citato quidem capite nec se esse ostendit, ne favere. Nam & illos vituperat, & dissensiones ac vitia detegit: ut non amicus, sed hostis videatur, aut neutrum potius, sed veritatis enarrator: quod historici est munus.* Hactenus de Socrate nunc de Sozomeno dicendum est.

Hermias Sozomenus fuit & ipse causidicus Constantinopoli, iisdem temporibus quibus Socrates. Majores habuit non ignobiles, ortos ex Palæstina, ex vico quodam juxta Gazam, qui Bethelia dicitur. Hic vicus olim abundabat incolarum multitudine, & tana habebat pulcherrima ac verustissima. Sed præ reliquis Pantheon eminebat, colli manu factò impositum, quod velut arx quædam erat Betheliæ, ut scribit Sozomenus in libro 5. historiæ Ecclesiasticæ cap. 15. Ex eo vico ortus avus Hermiæ Sozomeni, ad Christi fidem primùm conversus est ab Hilarione monacho. Nam cum Alaphion ejusdem vici incola à dæmonio vexaretur; & Judæi ac Medici quidam sanare illum aggressi, incantamentis suis nihil profecissent, Hilarion solo Deo nomine invocato dæmonem fugavit. Quo miraculo obstupefactus avus Sozomeni, & Alaphion ipse, cum univèrta familia Christianam religionem amplexi sunt. Et avus quidem Sozomeni in exponendis sacris voluminibus excelluit, cum esset eleganti ingenio, & intelligentia valeret. Erat præterea disciplinis mediocriter eruditus. Itaque Christianis Gazam & Ascalonem ac finitima loca incolentibus, carus admodum fuit, utpote utilis ac necessarius religioni, & qui sacrorum voluminum nodos facile dissolveret. Alaphionis autem posterì, sanctitate vitæ & erga pauperes humanitate, ac reliquis virtutibus præ cæteris inclaruerunt: pri-

mique omnium Ecclesias & monasteria illic condiderunt, ut testatur Sozomenus in loco jam citato. Ubi etiam addit existit Alaphionis familia viros quosdam sanctos ad suam usque ætatem pervenisse, quibuscum ipse admodum adolescens versatus sit, & de quibus infra locuturum se esse pollicetur. Intelligit autem proculdubio Salamanem, Fusconem, Malchionem & Crispionem fratres, de quibus loquitur in libro 6. cap. 32. Ait enim hos fratres in monastica disciplina ab Hilarione institutos, Valentis principatu in Palæstinæ monasteriis enituisse: habitasse autem juxta Bethleam, qui vicus est in agro Gazæorum. Erant enim nobili apud illos genere orti. Eorundem meminit in lib. 8. cap. 14. ubi Crispionem ait fuisse Archidiaconum Epiphani. Apparet igitur fratres istos, quos dixi, ex Alaphionis familia oriundos fuisse. Fuit autem Alaphio propinquitate junctus cum avo Sozomeni. Idque ex eo conjicio, quod avus Sozomeni cum universa domo sua ad fidem Christi conversus esse dicitur ob admirandam Alaphionis curationem, quem Hilarion solo omnipotentis Dei nomine invocato sanaverat. Deinde ex eo, quod scribit Sozomenus, se admodum adolescentem cum grandævīs monachis, qui erant ex genere Alaphionis illius, familiariter esse versatum. Postremo, ex eo, quod Sozomenus ab istis Alaphionis vel filiis vel nepotibus, nomen accepit. Dicebatur enim Salamanes Hermias Sozomenus, quemadmodum testatur Photius in Bibliotheca, ex nomine Salamanis illius, quem Fusconis, Malchionis & Crispionis fratrem fuisse superius observavi. Quare emendandus est error Nicephori & aliorum, qui Sozomenum Salaminii cognomen habuisse existimant, propterea quod ex oppido Cypri Salamine originem duceret. Atqui non Cyprium, sed Palæstinum fuisse Sozomenum, supra ex ipsius Sozomeni testimonio demonstravi. Non enim solum avus illius Palæstinus fuit, ut superius dictum est, verum etiam Sozomenus ipse educatus est in Palæstina, in gremio ut ita dixerim Monachorum illorum, qui erant ex Alaphionis familia. Qua quidem ex educatione hausisse mihi videtur Sozomenus ardentissimum illum amorem monasticæ vitæ ac disciplinæ, quem passim in historia sua præfert. Hinc est, quod in libris suis haudquaquam contentus fuit referre, quinam patres atque auctores fuissent monasticæ Philosophiæ: verum etiam successores eorum ac discipulos studiose commemoravit, tum qui in Ægypto, & Syria ac Palæstina, tum qui in Ponto, Armenia atque Osdroëna hoc vitæ genus excoluissent. Hinc est, quod in primo historiæ libro cap. 12. ambiciosum illud elogium monasticæ philosophiæ, tanquam in vestibulo legendum proposuit. Quippe ingratum se fore existimavit, nisi his in quorum contubernio vixerat, & à quibus tam præclara bonæ conversationis exempla acceperat adolescens, hoc saltem modo gratiam referret. Id enim ipse indicat in præfatio libri primi. Cæterum non ex hoc solum loco, quem dixi, Sozomenum Gazæ educatum esse colligitur, sed etiam ex fine libri octavi, ubi Sozomenus ait, se vidisse Zenonem Episcopum Majumæ. Est autem Majuma navale Gazæorum. Qui licet annos natus esset propemodum centum, à matutinis tamen ac vespertinis hymnis nunquam abfuerat, nisi forte morbus ipsum detinuisset. Post hæc Sozomenus Causidicæ ope-

ram dedit. Et jus quidem civile didicit Beryti, quæ urbs est Phœnicæ, haud procul distans à patria Sozomeni; in qua celebris erat Jurisprudentiæ schola. Causas autem egit Constantinopoli, quemadmodum ipse testatur in libro 2. cap. 3. Nec tamen valde occupatus fuisse videtur in causis agendis. Etenim eo ipso tempore, quo advocatus erat Constantinopoli, Ecclesiasticam historiam conscripsit, ut ex ipsius verbis licet colligere. Sic enim ait in pag. 446. hujus editionis. *Quæ vero acciderint Aquilino, viro qui hodieque mecum unà versatur, & in eodem foro causidicam exercet, partim ut ab ipso audiri, partim ut ipse conspexi, dicam necessario.* Porro ante hos novem Ecclesiasticæ historiæ libros, scripserat Sozomenus Breviarium rerum Ecclesiasticarum, ab ascensu Christi usque ad exauertionem Licinii. Quod opus duobus libris comprehensum erat, ut ipse testatur in proœmio libri primi. Verum hi duo libri longinquitate temporis intercederunt. In scribenda autem historia usus est Sozomenus stylo, nec depresso nimis nec turgido, sed qui inter utrumque medius incedit. Qui quidem stylus Ecclesiasticarum rerum Scriptori optime convenit. Et Photius quidem in Bibliotheca, dictionem Sozomeni præfert dictioni Socratis. Cui nos libenter accedimus. Sed quantum dictionis elegantia vincit Sozomenus, tantum Socrates judicio vincit. Nam Socrates quidem tum de viris, tum de rebus ac negotiis Ecclesiasticis optime judicat. Nihil est in illo nisi grave ac serium. Nihil quod tanquam superfluum possis expungere. Contra vero in Sozomeno quædam occurrunt levia ac puerilia. Cujusmodi est in libro primo excessus ille de conditu urbis Hemonæ, & de Argonautis, qui navem Argo humeris suis per aliquot stadia transportarunt. Item descriptio illa Daphnensis suburbani, qui habetur in libro sexto pagina 625. Item observatio illa de pulchritudine corporis, ubi agit de Virgine illa apud quam diu latitavit beatus Athanasius. Denique liber nonus nihil fere aliud continet quam eventus bellicos, quibus nihil commune est cum historia Ecclesiastica. Sed & dictione ipsa Sozomeni quam Photius dictioni Socratis anteponebat, vitis suis non caret. Observavi enim, periodos à Sozomeno non aliter inter se connecti quam per particulas illas δ & $\tau\epsilon$, quibus nihil est molestius. Quod si quis epistolam illam attentius legerit, quæ Sozomenus opus suum Juniori Theodosio nuncupavit, inveniet profecto id, quod dixi, Sozomenum non magnum oratorem fuisse. Superest ut inquiramus, uter illorum prior scripserit, & uter ab altero mutuatus, seu potius furatus sit. Certe cum ambo de iisdem rebus pæne eadem scripserint, ambo ab eodem principio exorsi ad eandem metam decucurrerint, à principatu scilicet Constantini ad 17. Consulatum Theodosii Junioris, prorsus necesse est, ut alter alterius scriinia compilaverit. Quod genus plagii à multis Græcis scriptoribus commissum fuisse testatur Porphyrius, apud Eusebium in libro 10. Præparationis Evangelicæ. Verum uter plagiarius sit, Socratesne an Sozomenus, difficile est dicere, cum ambo iisdem temporibus vixerint, ambo principatu Theodosii Junioris, historiam suam scripserint. Itaque in hujus quæstionis disceptatione, utendum est conjecturâ. Sic Porphyrius in libro supra memorato, cum incertum esset utrum Hyperides ex Demosthene, an

De Vita & Scriptis Socratis ac Sozomeni.

Demosthenes ex Hyperide furatus esset, propterea quod ambo eodem tempore vixissent, conjecturâ utendum esse pronuntiavit. Videamus ergo in quem cadat suspicio furti. Equidem sic existimo, inferiorem plerumque furari à præstantiore, & juniorem à seniore. Atqui Sozomenus meo quidem iudicio, longe inferior est Socrate: junior item quam Socrates, ad historiam scribendam se contulit. Scripsit enim cum adhuc esset Advocatus, uti superius observavi. Professio autem Advocatorum apud Romanos, non perpetua erat sed temporaria. Denique qui alteri addit aliquid, & qui alterum interdum emendat; is posterior videtur scripsisse. Atqui Sozomenus quædam interdum addit Socrati, & in aliquibus locis ab eo dissentit, ut observat Photius, & nos in annotationibus nostris admonuimus. Posterior itaque videtur scripsisse Sozomenus. Atque hæc est opinio pæne omnium recentiorum; qui Socratem ante Sozomenum collocant. Ita Bellarminus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, eumque secuti Miræus, Labbæus & Vossius. Ex antiquis vero Cassiodorus & Photius ac Nicephorus Socratem priore loco nominant. Quanquam Cassiodorus variasse deprehenditur. Nam in præfatione historiæ Tripartitæ, in verso ordine, Theodoritum quidem primum nominat, Sozomenum verò secundo loco recenset, Socratem ultimum refert. Ita quoque eos recenset Theodorus lector in epistola, quam historiæ Tripartitæ præfixit. Hactenus de Sozomeno. Nunc tempus est, ut testimonia veterum de utroque Scriptorum audiamus.